

Masarykova univerzita
Právnická fakulta

Seminární práce z Teorie práva
**Deliktní způsobilost a trestání specifických subjektů
(děti a mladistvých)**

Hana Foltynová
seminární skupina č. 13
6. prosince 2006

Úvod

Za cíl mé seminární práce jsem si vytyčila jednak definovat pojmy deliktní způsobilost a právní odpovědnost, tak si osvětlit zvláštnosti v trestání dětí a mladistvých jako speciálních subjektů z pohledu zákona č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže). Jelikož jsou nám již například z médií známy některé obecné teoretické znalosti z trestního práva, vystihnu ve své práci odlišnosti v podmínkách odpovědnosti mládeže za protiprávní činy, v opatřeních za takové činy ukládaných a v postupu soudů v rozhodovací činnosti.

Závěrem se zamyslím nad tím, zda je tato právní úprava dostatečná, jaké možnosti nápravy přináší a zda plní svůj účel. Na druhou stranu zda není příliš benevolentní a praxe by mohla žádat zpřísnění.

Deliktní způsobilost

V právních vztazích a nejen v nich je důležité, aby subjekty, které se jich účastní a nabývají z nich práva a povinnosti, měly právní subjektivitu. Ta je tvořena čtyřmi druhy právní způsobilosti. Právní subjekty disponují v zákonem stanoveném rozsahu nejen způsobilostí k právům a povinnostem, ale i dalšími druhy právní způsobilosti. Rozlišujeme:

- způsobilost k právům a povinnostem
- způsobilost k právnímu jednání
- způsobilost k protiprávnímu jednání (neboli deliktní způsobilost)
- procesní způsobilost¹.

Deliktní způsobilost spočívá ve způsobilosti nést následky vlastního protiprávního jednání (způsobilost k právní odpovědnosti). Zákonem je v České republice stanoven věk 15 let, a to pro trestní i přestupkovou odpovědnost. Pro trestní právo je důležitá přičetnost, tj. způsobilost být z hlediska duševních schopností pachatelem trestného činu, která se projevuje jeho schopností rozpoznávací a určovací. Nepřičetnost jako okolnost vylučující trestní odpovědnost je stav, ve kterém někdo pro duševní poruchu, jež je zde v době spáchání trestného činu, nemůže rozpoznat, že jeho jednání je pro společnost nebezpečné, anebo nemůže své jednání ovládat².

Z hlediska skutkové podstaty trestného činu, která musí být naplněna ve všech svých znacích, se zaměříme hlavně na subjekt trestného činu – jedná se o osobu, která svým jednáním uskutečnila všechny znaky trestného činu. Plní určité podmínky a to přičetnost a věk. Přičetnost je vlastně způsobilost být pachatelem trestného činu a může být vyloučena, pokud subjektu chybí rozpoznávací nebo určovací schopnost. U první zmíněné není subjekt schopen rozpoznat nebezpečnost svého jednání a u druhé zmíněné schopnosti, subjekt své jednání nemůže ovládnout. Co se týče věku, zákon určuje tyto hranice. Kdo v době spáchání činu nedovršil patnáctý rok věku, není trestně odpovědný³ (trestní zákon § 11). Mladistvým je ten, kdo

---

¹ Gerloch, A, Teorie práva. 3. rozšířené vydání. Plzeň: Nakladatelství A. Čeněk, s. r. o., 2004, s. 173

² Gerloch, A, Teorie práva, (poznámka č.1), str. 120

³ Zákon č.140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů, § 11, dostupný z: <http://ley.cz/?s10&q10=all>

v době spáchání provinění dovršil patnáctý rok a nepřekročil osmnáctý rok svého věku⁴, má již deliktní odpovědnost, avšak v řízení je s ním zacházeno mírněji, trestný čin se nazývá provinění a ukládají se za něj opatření a ne tresty (viz níže). A konečně osoba starší 18 let nabývá plnou odpovědnost za protiprávní jednání.

V souvislosti s deliktní způsobilostí můžeme narazit také na pojem právní odpovědnost. Právní odpovědnost je zvláštním druhem právního vztahu, vznikajícího v důsledku porušení právní povinnosti a spočívajícího ve vzniku nové (sekundární) povinnosti sankční povahy. Je zpravidla důsledkem deliktu nebo protiprávního stavu. rozlišuje se odpovědnost trestní, správní, disciplinární (veřejnoprávní povahy) a různé druhy soukromoprávní odpovědnosti⁵.

Děti mladší 15 let a mladiství jako specifické subjekty

Subjekty nabývají deliktní způsobilost, aby nesli odpovědnost za následky svého protiprávního jednání a také tyto následky napravili. Stíhání deliktů a jejich trestání má primárně účel výchovný a nápravný pro pachatele, nejde jen o bezúčelnou pomstu. Dále také záměr chránit společnost před delikventy. Zároveň na členy společnosti působit preventivně, jelikož pokud budou protiprávní skutky skutečně odhalovány a trestány, a tak naplňována zákonnost, fungující systém odradí budoucí pachatele.

To, že jsou děti a mladiství specifické subjekty z pohledu deliktní způsobilosti a jejich trestnosti, souvisí s poskytnutím co největší šíře prostředků umožňujícím mládeži (rozumíme děti mladší 15 let a mladistvé) nápravu a obnovenou výchovu. Pokud se na tuto problematiku podíváme skrze zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), zjistíme, že se projednáváním protiprávních činů, kterých se dopustili děti mladší patnácti let a mladiství, sleduje, aby se na toho, kdo se takového činu dopustil, užilo opatření, které účinně přispěje k tomu, aby se nadále páčání protiprávního činu zdržel a našel si společenské uplatnění odpovídající jeho schopnostem a rozumovému vývoji a podle svých sil a schopností přispěl k odčinění újmy vzniklé jeho protiprávním činem; řízení musí být vedeno tak, aby přispívalo k předcházení a zamezování páčání protiprávních činů⁶.

Pro další vymezení daného okruhu uvedu několik základních zásad pro soudnictví ve věcech mládeže:

Trestný čin spáchaný mládeží se nazývá provinění a nebo čin jinak trestný.

Neukládají se za něj sankce, ale většinou ochranná opatření směřující především k obnovení narušených sociálních vztahů, začlenění dítěte mladšího patnácti let nebo mladistvého do rodinného a sociálního prostředí a k předcházení protiprávním činům.

Trestní opatření lze použít pouze tehdy, když by uložené ochranné opatření, obnovující vztahy v rodině a působící preventivně proti páčání trestných činů, nevedly k dosažení předpokládaného cíle.

V řízení proti mládeži je třeba postupovat s přihlédnutím k věku, zdravotnímu stavu, rozumové a mravní vyspělosti osoby, proti níž se vede, aby její další vývoj byl co nejméně ohrožen a aby projednávané činy a jejich příčiny i okolnosti, které je umožnily, byly náležitě objasněny

---

⁴ Zákon č. 218/2003 Sb. o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), § 2 odst. 1 písm. d), dostupný z: <http://ley.cz/?s88&q88=all>

⁵ Gerloch, A. Teorie práva, (poznámka č.1), str. 156

⁶ Zákon o soudnictví ve věcech mládeže, § 1 odst. 2

a za jejich spáchání byla vyvozena odpovědnost podle tohoto zákona. Řízení je přitom třeba vést tak, aby působilo k předcházení dalším protiprávním činům⁷.

Zákon o soudnictví ve věcech mládeže blíže

Mladiství

Mladistvým je ten, kdo v době spáchání provinění dovršil patnáctý rok a nepřekročil osmnáctý rok svého věku⁸.

Mladistvý, který v době spáchání činu nedosáhl takové rozumové a mravní vyspělosti, aby mohl rozpoznat jeho nebezpečnost pro společnost nebo ovládat své jednání, není za tento čin trestně odpovědný⁹.

Trestný čin spáchaný mladistvým se nazývá provinění¹⁰.

Mladistvému lze uložit pouze výchovná opatření, ochranná opatření a trestní opatření¹¹.

Výchovná opatření usměrňují způsob života mladistvého, a tím podporují a zajišťují jeho výchovu. Patří zde: dohled probačního úředníka, probační program, výchovné povinnosti, výchovná omezení, napomenutí s výstrahou¹².

Ochrannými opatřeními jsou ochranné léčení, zabránění věci a ochranná výchova. Jejich účelem je kladně ovlivnit duševní, mravní a sociální vývoj mladistvého a chránit společnost před páchaním provinění mladistvými¹³.

Za spáchané provinění může soud pro mládež mladistvému uložit pouze tato *trestní opatření*: obecně prospěšné práce, peněžitě opatření, propadnutí věci, zákaz činnosti, vyhoštění, odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu (podmíněně odsouzení), odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu s dohledem, odnětí svobody nepodmíněně. Trestní opatření uložené podle tohoto zákona v návaznosti na trestní zákon musí vzhledem k okolnostem případu a osobě i poměrům mladistvého napomáhat k vytváření vhodných podmínek pro další vývoj mladistvého; výkonem trestního opatření nesmí být ponížena lidská důstojnost¹⁴.

V řízení proti mladistvým je třeba dbát toho, aby vyšetřování, projednávání i rozhodování jejich trestních věcí bylo svěřováno osobám, jejichž znalost otázek souvisících s výchovou mládeže zaručí splnění výchovného účelu řízení. Orgány činné podle tohoto zákona postupují ve spolupráci s příslušným orgánem sociálně-právní ochrany dětí a s Probační a mediační službou¹⁵.

Mladistvý musí mít obhájce od okamžiku, kdy jsou proti němu použita opatření podle tohoto zákona nebo provedeny úkony podle trestního řádu¹⁶.

Mladistvý může být vzat do vazby jedině tehdy, nelze-li účelu vazby dosáhnout jinak¹⁷.

⁷ Zákon o soudnictví ve věcech mládeže, § 3

⁸ Zákon o soudnictví ve věcech mládeže, § 2 odst. 1 písm. d)

⁹ Zákon o soudnictví ve věcech mládeže, § 5 odst. 1

¹⁰ Zákon o soudnictví ve věcech mládeže, § 6 odst. 1

¹¹ Zákon o soudnictví ve věcech mládeže, § 10 odst. 1

¹² Zákon o soudnictví ve věcech mládeže, § 15

¹³ Zákon o soudnictví ve věcech mládeže, § 21 odst. 1

¹⁴ Zákon o soudnictví ve věcech mládeže, § 24

¹⁵ Zákon o soudnictví ve věcech mládeže, § 36

¹⁶ Zákon o soudnictví ve věcech mládeže, § 42 odst. 2

¹⁷ Zákon o soudnictví ve věcech mládeže, § 46, odst. 1

Nestanoví-li tento zákon jinak, nikdo nesmí jakýmkoli způsobem zveřejnit žádnou informaci, ve které je uvedeno jméno, popřípadě jména, a příjmení mladistvého, nebo která obsahuje informace, které by umožnily tohoto mladistvého identifikovat¹⁸.

Opravné prostředky ve prospěch mladistvého může podat, a to i proti jeho vůli, příslušný orgán sociálně-právní ochrany dětí. Stížnost ve prospěch mladistvého mohou podat též jeho příbuzní v pokolení přímém, jeho sourozenec, osvojitel, manžel a druh¹⁹.

Dítě mladší 15 let

Dítě mladší 15 let není trestně odpovědné²⁰. Dopouští se činu jinak trestného (tzn. činu, který by byl trestný, pokud by dítě mělo deliktní způsobilost).

Dopustí-li se dítě mladší patnácti let činu jinak trestného, může mu soud pro mládež uložit, a to zpravidla na základě výsledků předchozího pedagogicko-psychologického vyšetření, tato opatření: dohled probačního úředníka, zařazení do terapeutického, psychologického nebo jiného vhodného výchovného programu ve středisku výchovné péče, ochrannou výchovu²¹.

Výsledek řízení o uložení opatření dítěti mladšímu než patnáct let, které se dopustilo činu jinak trestného, může být uveřejněn ve veřejných sdělovacích prostředcích jen po právní moci rozhodnutí, kterým bylo řízení skončeno, a jen bez uvedení jména a příjmení dítěte, dalších účastníků řízení a jejich opatrovníků nebo jiných zástupců²².

Závěr

Pokud zhodnotíme zákon o soudnictví ve věcech mládeže, dospějeme k faktu, že deliktní způsobilost dětí i mladistvých, jejich odpovědnost, trestnost je našim právním řádem upravena a to dle mého názoru dostatečně, jelikož se zde hovoří jak o prevenci, tak o nápravě a obnovené výchově mládeže.

Avšak také záleží, jak jsou tato teoretická ustanovení aplikována soudy pro mládež, státními zástupci a také policejními orgány. Jestli je opravdu při řízeních co nejméně narušována a ovlivňována osobnost mládeže. A také zda je ještě pro dnešní mládež fakt, že se dostanou před soud, ale nebude vynesena rozsudek, poučný a postačující k nápravě.

Účelová právní úprava zde existuje, avšak na dětskou kriminalitu má vliv ještě mnoho dalších činitelů. Můžeme se dětem poskytovat mnoho právních možností na nápravu, avšak když žijí v nevhodném prostředí, které jej negativně ovlivňuje, v rozpadlé rodině, je jim vtiskováno špatné morální přesvědčení atd., nezmůže právo mnoho.

Na druhou stranu možná máme každý negativní zkušenost s nezletilými delikventy a potom jsou podle nás ustanovení zákona o soudnictví ve věcech mládeže velmi benevolentní a zvýhodňující. Známe typy mladistvých delikventů, kterým pohrůzka trestu již nic neříká.

Zastávám názor, že každému se má dát šance na polepšení. Pokud se však delikty budou opakovat souhlasím s tím, aby soudy ukládaly přísnější opatření, včetně těch trestních a také důsledně aplikovaly normy týkající se odpovědnosti rodičů za výchovu svých dětí.

---

¹⁸ Zákon o soudnictví ve věcech mládeže, § 53 odst. 1

¹⁹ Zákon o soudnictví ve věcech mládeže, § 72

²⁰ Zákon o soudnictví ve věcech mládeže, § 89

²¹ Zákon o soudnictví ve věcech mládeže, § 93

²² Zákon o soudnictví ve věcech mládeže, § 94